

UNIA EUROPEJSKA

PARLAMENT EUROPEJSKI

RADA

Strasburg, 26 października 2016 r.
(OR. en)

2013/0409 (COD)
LEX 1699

PE-CONS 33/1/16
REV 1

DROIPEN 124
COPEN 232
CODEC 1009

**DYREKTYWA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY
W SPRAWIE POMOCY PRAWNEJ Z URZĘDU
DLA PODEJRZANYCH I OSKARŻONYCH W POSTĘPOWANIU KARNYM
ORAZ DLA OSÓB, KTÓRYCH DOTYCZY WNIOSEK
W POSTĘPOWANIU DOTYCZĄCYM
EUROPEJSKIEGO NAKAZU ARESZTOWANIA**

**DYREKTYWA
PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE) 2016/...**

z dnia 26 października 2016 r.

**w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych
w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym
europejskiego nakazu aresztowania**

PARLAMENT EUROPEJSKI I RADA UNII EUROPEJSKIEJ,

uwzględniając Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, w szczególności jego art. 82 ust. 2 lit. b),

uwzględniając wniosek Komisji Europejskiej,

po przekazaniu projektu aktu ustawodawczego parlamentom narodowym,

uwzględniając opinię Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego¹,

po konsultacji z Komitetem Regionów,

stanowiąc zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą²,

¹ Dz.U. C 226 z 16.7.2014, s. 63.

² Stanowisko Parlamentu Europejskiego z dnia 4 października 2016 r. (dotychczas nieopublikowane w Dzienniku Urzędowym) oraz decyzja Rady z dnia 13 października 2016 r.

a także mając na uwadze, co następuje:

- (1) Celem niniejszej dyrektywy jest zapewnienie skuteczności prawa dostępu do adwokata zgodnie z dyrektywą 2013/48/UE Parlamentu Europejskiego i Rady¹, poprzez umożliwienie podejrzanym i oskarżonym w postępowaniu karnym oraz osobom, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania, zgodnie z decyzją ramową Rady 2002/584/WSiSW² (zwanym dalej „osobami, których dotyczy wnioski”) korzystania z pomocy adwokata finansowanej przez państwa członkowskie.
- (2) Poprzez ustanowienie wspólnych norm minimalnych dotyczących prawa do pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych, oskarżonych oraz osób, których dotyczy wnioski, niniejsza dyrektywa ma na celu zwiększenie wzajemnego zaufania państw członkowskich do swoich systemów wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych, przyczyniając się tym samym do usprawnienia wzajemnego uznawania orzeczeń w sprawach karnych.

¹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz.U. L 294 z 6.11.2013, s. 1).

² Decyzja ramowa Rady 2002/584/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi (Dz.U. L 190 z 18.7.2002, s. 1).

- (3) W art. 47 akapit trzeci Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „Kartą”), w art. 6 ust. 3 lit. c) europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (zwanej dalej „EKPC”) oraz w art. 14 ust. 3 lit. d) Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych (zwanego dalej „MPPOiP”) ustanowiono prawo do pomocy prawnej z urzędu w postępowaniu karnym zgodnie z warunkami określonymi w tych postanowieniach. Karta ma taką samą moc prawną jak Traktaty, a państwa członkowskie są stronami zarówno EKPC, jak i MPPOiP. Z doświadczenia wynika jednak, że fakt ten sam w sobie nie zawsze zapewnia wystarczający stopień zaufania do systemów wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych innych państw członkowskich.
- (4) W dniu 30 listopada 2009 r. Rada przyjęła rezolucję dotyczącą harmonogramu działań mających na celu umocnienie praw procesowych osób podejrzanych lub oskarżonych w postępowaniu karnym¹ (zwanego dalej „harmonogramem”). W harmonogramie wezwano do stopniowego przyjmowania środków dotyczących prawa do tłumaczenia pisemnego i ustnego (środek A), prawa do informacji o prawach i informacji o zarzutach (środek B), prawa do porady prawnej i pomocy prawnej (środek C), prawa do kontaktu z krewnymi, pracodawcami i organami konsularnymi (środek D) oraz specjalnych zabezpieczeń dla podejrzanych lub oskarżonych wymagających szczególnego traktowania (środek E).

¹ Dz.U. C 295 z 4.12.2009, s. 1.

- (5) W dniu 11 grudnia 2009 r. Rada Europejska z zadowoleniem przyjęła harmonogram i włączyła go do programu sztokholmskiego – „Otwarta i bezpieczna Europa dla dobra i ochrony obywateli”¹ (pkt 2.4). Rada Europejska podkreśliła niewyczerpujący charakter harmonogramu wzywając Komisję do zbadania dalszych aspektów minimalnych praw procesowych podejrzanych i oskarżonych oraz do oceny tego, czy należy zająć się innymi kwestiami, na przykład domniemaniem niewinności, w celu wspierania lepszej współpracy w tym obszarze.
- (6) Dotychczas, zgodnie z harmonogramem, przyjęto pięć środków dotyczących praw procesowych w postępowaniu karnym, mianowicie: dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE², 2012/13/UE³, 2013/48/UE, (UE) 2016/343⁴ oraz (UE) 2016/800⁵.

¹ Dz.U. C 115 z 4.5.2010, s. 1.

² Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE z dnia 20 października 2010 r. w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym (Dz.U. L 280 z 26.10.2010, s. 1).

³ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym (Dz.U. L 142 z 1.6.2012, s. 1).

⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/343 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie wzmocnienia niektórych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym (Dz.U. L 65 z 11.3.2016, s. 1).

⁵ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/800 z dnia 11 maja 2016 r. w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym (Dz.U. L 132 z 21.5.2016, s. 1).

- (7) Niniejsza dyrektywa odnosi się do drugiej części środka C harmonogramu, dotyczącej pomocy prawnej z urzędu.
- (8) Pomoc prawna z urzędu powinna obejmować koszty obrony podejrzanych, oskarżonych oraz osób, których dotyczy wnioski. Przyznając pomoc prawną z urzędu, właściwe organy państw członkowskich powinny mieć możliwość wprowadzenia wymogu, aby podejrzani, oskarżeni lub osoby, których dotyczy wnioski ponosiły część tych kosztów, w zależności od sytuacji finansowej tych osób.
- (9) Bez uszczerbku dla art. 6 dyrektywy (UE) 2016/800, niniejsza dyrektywa nie powinna mieć zastosowania w przypadku gdy podejrzany, oskarżony lub osoba, której dotyczy wnioski zrzekła się przysługującego jej prawa dostępu do adwokata zgodnie z – odpowiednio – art. 9 lub art. 10 ust. 3 dyrektywy 2013/48/UE oraz nie odwołała takiego zrzeczenia, lub w przypadku gdy państwa członkowskie zastosowały czasowe odstępstwa zgodnie z art. 3 ust. 5 lub 6 dyrektywy 2013/48/UE, przez okres takiego odstępstwa.

- (10) W przypadku gdy osoba, która początkowo nie była podejrzanym lub oskarżonym, lecz na przykład świadkiem, staje się podejrzanym lub oskarżonym, osoba ta powinna mieć prawo do nieobciążania samej siebie oraz prawo do nieskładania wyjaśnień, zgodnie z prawem Unii oraz EKPC, zgodnie z ich wykładnią dokonaną przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (zwany dalej „Trybunałem Sprawiedliwości”) oraz Europejski Trybunał Praw Człowieka (zwany dalej „ETPC”). Dlatego też niniejsza dyrektywa zawiera wyraźne odniesienie do sytuacji, w której taka osoba staje się podejrzanym lub oskarżonym w czasie przesłuchania przez policję lub inny organ ścigania w postępowaniu karnym. W przypadku gdy w czasie takiego przesłuchania osoba inna niż podejrzany lub oskarżony staje się podejrzanym lub oskarżonym, przesłuchanie należy natychmiast zawiesić. Powinna jednak istnieć możliwość kontynuowania przesłuchania w przypadku gdy dana osoba została poinformowana, że stała się podejrzanym lub oskarżonym oraz osoba ta ma możliwość skorzystania w pełni z praw przewidzianych w niniejszej dyrektywie.
- (11) W niektórych państwach członkowskich organ inny niż sąd właściwy w sprawach karnych jest uprawniony do wymierzania kar innych niż pozbawienie wolności w odniesieniu do czynów zabronionych stosunkowo mniejszej wagi. Może to mieć miejsce na przykład w odniesieniu do wykroczeń komunikacyjnych, które popełniane są na szeroką skalę i które mogłyby być wykryte w wyniku kontroli ruchu drogowego. W takich sytuacjach wymóg, aby właściwe organy zapewniały wszystkie prawa wynikające z niniejszej dyrektywy, byłby nieuzasadniony. W przypadku gdy prawo państwa członkowskiego przewiduje wymierzanie przez taki organ kar w odniesieniu do czynów zabronionych mniejszej wagi i istnieje prawo do odwołania się albo możliwość przekazania sprawy do sądu właściwego w sprawach karnych, niniejsza dyrektywa powinna mieć zastosowanie jedynie do postępowania przed sądem rozpoznającym takie odwołanie lub przekazaną sprawę.

- (12) W niektórych państwach członkowskich niektóre czyny zabronione mniejszej wagi, w szczególności wykroczenia komunikacyjne, wykroczenia polegające na naruszeniu ogólnych przepisów władz lokalnych oraz wykroczenia polegające na naruszeniu porządku publicznego, uznaje się za przestępstwa. W takich sytuacjach wymóg, aby właściwe organy zapewniały wszystkie prawa wynikające z niniejszej dyrektywy, byłby nieuzasadniony. W przypadku gdy prawo państwa członkowskiego przewiduje, że kara w odniesieniu do czynu zabronionego mniejszej wagi nie może polegać na pozbawieniu wolności, niniejszą dyrektywę należy stosować jedynie do postępowania przed sądem właściwym w sprawach karnych.
- (13) Niniejsza dyrektywa ma zastosowanie do czynów zabronionych mniejszej wagi na określonych w niej warunkach. Państwa członkowskie powinny mieć możliwość zastosowania oceny sytuacji majątkowej, oceny zasadności lub obie te oceny, aby ustalić, czy należy przyznać pomoc prawną z urzędu. O ile jest to zgodne z prawem do rzetelnego procesu sądowego, kryteria oceny zasadności można uznać za niespełnione w odniesieniu do niektórych czynów zabronionych mniejszej wagi.
- (14) Zakres stosowania niniejszej dyrektywy w odniesieniu do niektórych czynów zabronionych mniejszej wagi nie powinien mieć wpływu na wynikające z EKPC obowiązki państw członkowskich w zakresie zapewnienia prawa do rzetelnego procesu sądowego, w tym do pomocy adwokata.
- (15) O ile jest to zgodne z prawem do rzetelnego procesu sądowego, następujące sytuacje nie stanowią pozbawienia wolności w rozumieniu niniejszej dyrektywy: ustalenie tożsamości podejrzanego lub oskarżonego; ustalenie, czy należy wszcząć postępowanie; sprawdzenie posiadania broni i inne podobne kwestie związane z bezpieczeństwem; prowadzenie czynności dochodzeniowo-śledczych lub dowodowych innych niż czynności, o których wyraźnie mowa w niniejszej dyrektywie, takie jak: kontrola osobista, oględziny osoby, badanie krwi, badanie na obecność alkoholu lub podobne badania, lub wykonywanie zdjęć czy pobieranie odcisków palców; doprowadzenie podejrzanego lub oskarżonego przed właściwy organ, zgodnie z prawem krajowym.

- (16) Niniejsza dyrektywa ustanawia normy minimalne. Państwa członkowskie powinny mieć możliwość przyznania pomocy prawnej z urzędu w sytuacjach nieobjętych niniejszą dyrektywą, na przykład gdy prowadzone są czynności dochodzeniowo-śledcze lub dowodowe inne niż czynności, o których wyraźnie mowa w niniejszej dyrektywie.
- (17) Zgodnie z art. 6 ust. 3 lit. c) EKPC podejrzani i oskarżeni, którzy nie posiadają wystarczających środków na pokrycie kosztów pomocy adwokata, mają prawo do korzystania z pomocy prawnej z urzędu, gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości. Ta norma minimalna umożliwi państwom członkowskim zastosowanie oceny sytuacji majątkowej, oceny zasadności lub obu tych ocen. Zastosowanie tych ocen nie powinno ograniczać lub stanowić odstępstwa od praw i gwarancji procesowych przewidzianych w Karcie i EKPC, zgodnie z ich wykładnią dokonaną przez Trybunał Sprawiedliwości i ETPC.
- (18) Państwa członkowskie powinny określić rozwiązania praktyczne dotyczące udzielania pomocy prawnej z urzędu. Takie rozwiązania mogłyby przewidywać, że pomocy prawnej z urzędu udziela się na wniosek podejrzanego, oskarżonego lub osoby, której dotyczy wniosek. W szczególności, z uwagi na potrzeby osób wymagających szczególnego traktowania, wniosek taki nie powinien jednak być istotnym warunkiem przyznania pomocy prawnej z urzędu.
- (19) Właściwe organy powinny przyznać pomoc prawną z urzędu bez zbędnej zwłoki i najpóźniej przed przesłuchaniem danej osoby przez policję, inny organ ścigania lub przez organ sądowy, lub przed przeprowadzeniem konkretnych czynności dochodzeniowo-śledczych lub dowodowych, o których mowa w niniejszej dyrektywie. Jeżeli właściwe organy nie są w stanie tego zrobić, powinny co najmniej udzielić doraźnej lub tymczasowej pomocy prawnej z urzędu przed takim przesłuchaniem lub przed przeprowadzeniem czynności dochodzeniowo-śledczych i dowodowych.

- (20) Mając na uwadze specyfikę postępowania dotyczącego europejskiego nakazu aresztowania, wykładnia przepisów niniejszej dyrektywy dotyczących jedynie osób, których dotyczy wnioski powinna uwzględniać tę specyfikę i w żaden sposób nie powinna wpływać na wykładnię innych przepisów niniejszej dyrektywy.
- (21) Osoby, których dotyczy wnioski powinny mieć prawo do pomocy prawnej z urzędu w wykonującym nakaz państwie członkowskim. Ponadto osobom, których dotyczy wnioski w ramach postępowania dotyczącego europejskiego nakazu aresztowania w związku z postępowaniem karnym i które korzystają z przysługującego im prawa do ustanowienia adwokata w państwie członkowskim wydającym nakaz zgodnie z dyrektywą 2013/48/UE, powinno przysługiwać prawo do pomocy prawnej z urzędu w tym państwie członkowskim na potrzeby tego postępowania w państwie członkowskim wykonującym nakaz, o ile pomoc prawna z urzędu jest niezbędna do zapewnienia skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości, zgodnie z art. 47 Karty. Taka sytuacja mogłaby mieć miejsce w przypadku gdy adwokat w państwie członkowskim wykonującym nakaz nie może skutecznie wypełnić swoich obowiązków dotyczących wykonania europejskiego nakazu aresztowania bez współpracy z adwokatem z państwa członkowskiego, które wydało nakaz. Wszelkie decyzje dotyczące przyznania pomocy prawnej z urzędu w państwie członkowskim, które wydało nakaz, podejmuje organ właściwy dla podejmowania takich decyzji w tym państwie członkowskim, w oparciu o kryteria określone przez to państwo członkowskie przy wprowadzaniu w życie niniejszej dyrektywy.
- (22) Aby zapewnić osobom, których dotyczy wnioski skuteczny dostęp do adwokata, państwa członkowskie powinny zapewnić, aby osoby, których dotyczy wnioski miały prawo do pomocy prawnej z urzędu do czasu ich przekazania lub do czasu uprawomocnienia się decyzji o odmowie ich przekazania.

- (23) Przy wprowadzaniu w życie niniejszej dyrektywy państwa członkowskie powinny zapewniać poszanowanie podstawowego prawa do pomocy prawnej z urzędu określonego w Karcie i EKPC. Państwa członkowskie powinny przy tym przestrzegać Zasad i wytycznych ONZ dotyczących dostępu do pomocy prawnej w sprawach karnych.
- (24) Bez uszczerbku dla przepisów prawa krajowego dotyczących obowiązkowej obecności adwokata, właściwe organy powinny bez zbędnej zwłoki podjąć decyzję o przyznaniu lub odmowie przyznania pomocy prawnej z urzędu. Właściwym organem powinien być niezależny organ właściwy do podejmowania decyzji dotyczących przyznania pomocy prawnej z urzędu lub sąd, w tym również sąd w składzie jednoosobowym. W pilnych przypadkach powinno być jednak możliwe tymczasowe zaangażowanie policji i organów ścigania w zakresie, w jakim jest to konieczne dla przyznania pomocy prawnej z urzędu w odpowiednim czasie.
- (25) W przypadku gdy przyznano pomoc prawną z urzędu podejrzanemu, oskarżonemu lub osobie, której dotyczy wniosek, skuteczność i jakość tej pomocy zapewnia się między innymi przez ułatwienie ciągłości ich obrony. W związku z tym państwa członkowskie powinny ułatwiać ciągłość obrony w toku całego postępowania karnego, a także – w stosownych przypadkach – w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania.
- (26) Pracownicy uczestniczący w podejmowaniu decyzji dotyczących pomocy prawnej z urzędu w postępowaniu karnym oraz w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania powinni zostać odpowiednio przeszkoleni. Bez uszczerbku dla niezależności sądownictwa oraz różnic w organizacji wymiaru sprawiedliwości w poszczególnych państwach członkowskich, państwa członkowskie powinny zwrócić się do podmiotów odpowiedzialnych za szkolenie sędziów, aby zapewniły odpowiednie szkolenie sądom i sędziom podejmującym decyzje dotyczące przyznawania pomocy prawnej z urzędu.

- (27) Zasada skuteczności prawa Unii wymaga, aby państwa członkowskie wprowadziły odpowiednie i skuteczne środki naprawcze w przypadku naruszenia prawa przyznanego jednostkom na mocy prawa Unii. Skuteczny środek naprawczy powinien być dostępny w przypadku, gdy prawo do pomocy prawnej z urzędu jest zagrożone lub gdy opóźniono udzielenie pomocy prawnej z urzędu lub odmówiono jej udzielenia, w całości lub częściowo.
- (28) W celu monitorowania i oceny skuteczności niniejszej dyrektywy konieczne jest gromadzenie odpowiednich danych, spośród dostępnych danych, które dotyczą wprowadzania w życie praw określonych w niniejszej dyrektywie. Dane takie obejmują, w miarę możliwości, liczbę wniosków o pomoc prawną z urzędu w postępowaniu karnym, a także w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania, w przypadku gdy dane państwo członkowskie jest państwem członkowskim wydającym lub wykonującym nakaz, liczbę przypadków, w których przyznano pomoc prawną z urzędu oraz liczbę przypadków, w których pomocy prawnej z urzędu nie przyznano. Należy również w miarę możliwości gromadzić dane dotyczące kosztów udzielania pomocy prawnej z urzędu podejrzanym, oskarżonym i osobom, których dotyczy wnioski.
- (29) Niniejsza dyrektywa powinna mieć zastosowanie do podejrzanych, oskarżonych i osób, których dotyczy wnioski, niezależnie od ich statusu prawnego, obywatelstwa lub narodowości. Państwa członkowskie powinny przestrzegać praw określonych w niniejszej dyrektywie oraz gwarantować te prawa, bez jakiegokolwiek dyskryminacji z jakiegokolwiek względu takiego jak: rasa, kolor skóry, płeć, orientacja seksualna, język, religię, przekonania polityczne lub inne, narodowość, pochodzenie etniczne lub społeczne, majątek, niepełnosprawność lub urodzenie. Niniejsza dyrektywa potwierdza prawa podstawowe i zasady uznane w Karcie i EKPC, w tym zakaz tortur oraz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania, prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego, poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, prawo do nietykalności osobistej, prawa dziecka, integracji osób niepełnosprawnych, prawo do skutecznego środka prawnego i prawo do rzetelnego procesu, domniemanie niewinności i prawo do obrony. Niniejszą dyrektywę należy wprowadzać w życie zgodnie z tymi prawami i zasadami.

- (30) Niniejsza dyrektywa ustanawia normy minimalne. Państwa członkowskie powinny mieć możliwość rozszerzenia zakresu praw określonych w niniejszej dyrektywie w celu zapewnienia wyższego poziomu ochrony. Taki wyższy poziom ochrony nie powinien stanowić przeszkody we wzajemnym uznawaniu orzeczeń sądowych, które te normy minimalne mają ułatwiać. Poziom ochrony zapewniany przez państwa członkowskie nigdy nie powinien być niższy niż poziom wynikający z norm przewidzianych w Karcie lub EKPC, zgodnie z ich wykładnią dokonaną przez Trybunał Sprawiedliwości i ETPC.
- (31) Ponieważ cel niniejszej dyrektywy, a mianowicie ustanowienie wspólnych norm minimalnych dotyczących prawa do pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych, oskarżonych i osób, których dotyczy wnioski, nie może zostać osiągnięty w sposób wystarczający przez państwa członkowskie, natomiast z uwagi na jej rozmiary i skutki możliwe jest lepsze jego osiągnięcie na poziomie Unii, może ona podjąć działania zgodnie z zasadą pomocniczości określoną w art. 5 Traktatu o Unii Europejskiej (TUE). Zgodnie z zasadą proporcjonalności określoną w tym artykule niniejsza dyrektywa nie wykracza poza to, co jest konieczne do osiągnięcia tego celu.
- (32) Zgodnie z art. 1 i 2 Protokołu nr 21 w sprawie stanowiska Zjednoczonego Królestwa i Irlandii w odniesieniu do przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, załączonego do TUE i Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) oraz bez uszczerbku dla art. 4 tego Protokołu, te państwa członkowskie nie uczestniczą w przyjęciu niniejszej dyrektywy i nie są nią związane ani jej nie stosują.
- (33) Zgodnie z art. 1 i 2 Protokołu nr 22 w sprawie stanowiska Danii, załączonego do TUE i TFUE, Dania nie uczestniczy w przyjęciu niniejszej dyrektywy i nie jest nią związana ani jej nie stosuje,

PRZYJMUJĄ NINIEJSZĄ DYREKTYWĘ:

Artykuł 1

Przedmiot

1. Niniejsza dyrektywa ustanawia wspólne normy minimalne dotyczące prawa do pomocy prawnej z urzędu dla:
 - a) podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym; oraz
 - b) osób, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania na podstawie decyzji ramowej 2002/584/WSiSW (zwanym dalej „osobami, których dotyczy wnioski”).
2. Niniejsza dyrektywa uzupełnia dyrektywy 2013/48/UE i (UE) 2016/800. Żaden z przepisów niniejszej dyrektywy nie może być interpretowany jako ograniczający prawa określone w tych dyrektywach.

Artykuł 2

Zakres stosowania

1. Niniejsza dyrektywa ma zastosowanie do podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym, którzy mają prawo dostępu do adwokata na mocy dyrektywy 2013/48/UE i którzy:
 - a) zostali pozbawieni wolności;
 - b) muszą mieć adwokata zgodnie z prawem Unii lub prawem krajowym; lub
 - c) są zobowiązani do uczestniczenia w czynnościach dochodzeniowo-śledczych lub dowodowych, lub mają prawo w nich uczestniczyć, w tym przynajmniej w:
 - (i) okazaniu osoby;

(ii) konfrontacji;

(iii) odtworzeniu przebiegu czynu zabronionego.

2. Niniejsza dyrektywa ma również zastosowanie do osób, których dotyczy wnioski, i które mają prawo dostępu do adwokata na mocy dyrektywy 2013/48/UE, od chwili ich zatrzymania w państwie członkowskim wykonującym nakaz.

3. Niniejsza dyrektywa ma również zastosowanie - na tych samych warunkach jak te, które przewidziane są w ust. 1 - do osób, które nie były początkowo podejrzanymi lub oskarżonymi, ale stały się podejrzanymi lub oskarżonymi w czasie przesłuchania przez policję lub inny organ ścigania.

4. Bez uszczerbku dla prawa do rzetelnego procesu sądowego, w odniesieniu do czynów zabronionych mniejszej wagi:

a) w przypadku gdy prawo państwa członkowskiego przewiduje nałożenie kary przez organ inny niż sąd właściwy w sprawach karnych, a jej nałożenie może być przedmiotem odwołania lub przekazania do takiego sądu; lub

b) w przypadku gdy nie można nałożyć kary pozbawienia wolności,

niniejszą dyrektywę stosuje się jedynie do postępowania przed sądem właściwym w sprawach karnych.

W każdym przypadku niniejsza dyrektywa ma zastosowanie gdy podejmowana jest decyzja o pozbawieniu wolności, a także w czasie pozbawienia wolności, na każdym etapie postępowania do momentu jego zakończenia.

Artykuł 3

Definicja

Do celów niniejszej dyrektywy „pomoc prawna z urzędu” oznacza finansowanie przez państwo członkowskie pomocy adwokata, umożliwiające korzystanie z prawa dostępu do adwokata.

Artykuł 4

Pomoc prawna z urzędu w postępowaniu karnym

1. Państwa członkowskie zapewniają podejrzanym i oskarżonym, którzy nie posiadają wystarczających środków na pokrycie kosztów pomocy adwokata, prawo do pomocy prawnej z urzędu, gdy wymaga tego interes wymiaru sprawiedliwości.
2. Państwa członkowskie mogą zastosować ocenę sytuacji majątkowej, ocenę zasadności lub obie te oceny, aby ustalić, czy należy przyznać pomoc prawną z urzędu zgodnie z ust. 1.
3. W przypadku gdy państwo członkowskie stosuje ocenę sytuacji majątkowej, uwzględnia wszystkie istotne i obiektywne czynniki, takie jak dochód, majątek i sytuację rodzinną danej osoby, a także koszt pomocy adwokata oraz stopę życiową w tym państwie członkowskim, w celu ustalenia, czy zgodnie z kryteriami mającymi zastosowanie w tym państwie członkowskim podejrzanym lub oskarżonym nie dysponuje wystarczającymi środkami, aby pokryć koszty pomocy adwokata.

4. W przypadku gdy państwo członkowskie stosuje ocenę zasadności, uwzględnia wagę czynu zabronionego, złożoność sprawy oraz surowość grożącej kary w celu ustalenia, czy interes wymiaru sprawiedliwości wymaga przyznania pomocy prawnej z urzędu. W każdym przypadku kryteria oceny zasadności uznaje się za spełnione w następujących sytuacjach:
- a) w przypadku gdy podejrzany lub oskarżony jest postawiony przed właściwym sądem lub sędzią w celu podjęcia decyzji w sprawie pozbawienia wolności, na jakimkolwiek etapie postępowania w zakresie niniejszej dyrektywy; oraz
 - b) w czasie pozbawienia wolności.
5. Państwa członkowskie zapewniają przyznanie pomocy prawnej z urzędu bez zbędnej zwłoki, najpóźniej przed przesłuchaniem przez policję, inny organ ścigania lub organ sądowy, lub przed przeprowadzeniem czynności dochodzeniowo-śledczych lub dowodowych, o których mowa w art. 2 ust. 1 lit. c).
6. Pomocy prawnej z urzędu udziela się jedynie do celów postępowania karnego, w którym dana osoba jest podejrzanym lub oskarżonym o popełnienie czynu zabronionego

Artykuł 5

Pomoc prawna z urzędu w ramach postępowania dotyczącego europejskiego nakazu aresztowania

1. Państwo członkowskie wykonujące nakaz zapewnia, aby osoby, których dotyczy wnioski miały prawo do pomocy prawnej z urzędu od chwili zatrzymania dokonanego na mocy europejskiego nakazu aresztowania do czasu ich przekazania albo do czasu uprawomocnienia się decyzji o odmowie przekazania.

2. Państwo członkowskie wydające nakaz zapewnia, aby osoby, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania do celów przeprowadzenia postępowania karnego i które korzystają z przysługującego im prawa do ustanowienia adwokata w państwie członkowskim wykonującym nakaz zgodnie z art. 10 ust. 4 i 5 dyrektywy 2013/48/UE, miały prawo do pomocy prawnej z urzędu w państwie członkowskim wydającym nakaz do celów takiego postępowania w państwie członkowskim wykonującym nakaz, o ile taka pomoc prawna z urzędu jest niezbędna, aby zapewnić skuteczny dostęp do wymiaru sprawiedliwości.
3. Prawo do pomocy prawnej z urzędu, o którym mowa w ust. 1 i 2, może być uzależnione od oceny sytuacji majątkowej zgodnie z art. 4 ust. 3, który stosuje się odpowiednio.

Artykuł 6

Decyzje dotyczące przyznawania pomocy prawnej z urzędu

1. Decyzje o przyznaniu lub odmowie przyznania pomocy prawnej z urzędu, a także o przyznaniu adwokata są podejmowane przez właściwy organ bez zbędnej zwłoki. Państwa członkowskie podejmują odpowiednie środki w celu zapewnienia, aby właściwy organ podejmował decyzje z zachowaniem należytej staranności, z poszanowaniem prawa do obrony.
2. Państwa członkowskie podejmują odpowiednie środki w celu zapewnienia, aby podejrzani, oskarżeni a także osoby, których dotyczy wnioski, zostały poinformowane na piśmie w przypadku całkowitego lub częściowego nieuwzględnienia ich wniosku o pomoc prawną z urzędu.

Artykuł 7

Jakość usług w zakresie pomocy prawnej z urzędu oraz szkolenia

1. Państwa członkowskie podejmują niezbędne środki, w tym w zakresie finansowania, aby zapewnić:
 - a) skuteczny system pomocy prawnej z urzędu o odpowiedniej jakości; oraz
 - b) usługi pomocy prawnej z urzędu o jakości odpowiedniej do zagwarantowania rzetelności postępowania, przy należyтым poszanowaniu niezależności zawodu adwokata.
2. Państwa członkowskie zapewniają, aby pracownikom uczestniczącym w podejmowaniu decyzji dotyczących pomocy prawnej z urzędu w postępowaniu karnym oraz w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania zapewniono odpowiednie szkolenie.
3. Przy należyтым poszanowaniu niezależności zawodu adwokata oraz roli podmiotów zajmujących się szkoleniem adwokatów, państwa członkowskie podejmują odpowiednie środki, aby wspierać odpowiednie szkolenia dla adwokatów świadczących pomoc prawną z urzędu.
4. Państwa członkowskie podejmują odpowiednie środki w celu zapewnienia, aby podejrzani lub oskarżeni w postępowaniu karnym, a także osoby, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania, miały prawo do zmiany – na żądanie – przyznanego im adwokata świadczącego pomoc prawną z urzędu, w przypadku gdy uzasadniają to szczególne okoliczności.

Artykuł 8
Środki naprawcze

Państwa członkowskie zapewniają, aby podejrzani i oskarżeni a także osoby, których dotyczy wnioski miały prawo do skutecznego środka naprawczego na mocy prawa krajowego w przypadku naruszenia ich praw wynikających z niniejszej dyrektywy.

Artykuł 9
Osoby wymagające szczególnego traktowania

Państwa członkowskie zapewniają, aby przy wdrażaniu niniejszej dyrektywy uwzględniane były szczególne potrzeby podejrzanych, oskarżonych i osób, których dotyczy wnioski, wymagających szczególnego traktowania.

Artykuł 10
Przekazywanie danych i sprawozdawczość

1. Do dnia ... [54 miesiące po dniu publikacji niniejszej dyrektywy], a następnie co trzy lata państwa członkowskie przekazują Komisji dostępne dane przedstawiające stan wprowadzania w życie praw określonych w niniejszej dyrektywie.
2. Do dnia ... [66 miesięcy po dniu publikacji niniejszej dyrektywy], a następnie co trzy lata Komisja składa Parlamentowi Europejskiemu i Radzie sprawozdanie z wprowadzania w życie niniejszej dyrektywy. W sprawozdaniu tym Komisja dokonuje oceny wprowadzania w życie niniejszej dyrektywy pod względem prawa do pomocy prawnej z urzędu w postępowaniu karnym, a także w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania.

Artykuł 11

Nieobniżanie poziomu ochrony

Żaden z przepisów niniejszej dyrektywy nie może być rozumiany jako stanowiący ograniczenie lub odstępstwo od praw i gwarancji procesowych, które są zapewnione na mocy Karty, EKPC lub innych stosownych postanowień prawa międzynarodowego lub prawa któregośkolwiek z państw członkowskich zapewniającego wyższy poziom ochrony.

Artykuł 12

Transpozycja

1. Państwa członkowskie wprowadzą w życie przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne niezbędne do wykonania niniejszej dyrektywy do dnia ... [30 miesięcy po dniu jej opublikowania]. Niezwłocznie powiadamiają o tym Komisję.

Przepisy przyjęte przez państwa członkowskie zawierają odniesienie do niniejszej dyrektywy lub odniesienie takie towarzyszy ich urzędowej publikacji. Metody dokonywania takiego odniesienia określone są przez państwa członkowskie.

2. Państwa członkowskie przekazują Komisji tekst przepisów prawa krajowego przyjętych w dziedzinie objętej niniejszą dyrektywą.

Artykuł 13
Wejście w życie

Niniejsza dyrektywa wchodzi w życie dwudziestego dnia po jej opublikowaniu w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej*.

Artykuł 14
Adresaci

Niniejsza dyrektywa skierowana jest do państw członkowskich zgodnie z Traktatami.

Sporządzono w Strasburgu

W imieniu Parlamentu Europejskiego
Przewodniczący

W imieniu Rady
Przewodniczący